

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-32>

УДК 336

Ганін В.І.
академік АЕН України**Алекперов Р.М.**Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

ОЦІНКА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Анотація. Діяльність підприємств в ринкових умовах, посилення конкурентної боротьби, виникнення кризових ситуацій та зростання кількості банкрутств викликають необхідність надання традиційним прийомам і методам управління антикризового характеру. Управління фінансовою стійкістю є однією з найважливіших задач для підприємств в сучасних економічних умовах. Сьогодні однією з головних проблем підприємств є відсутність цілісної стратегії, спрямованої на забезпечення стійкості фінансово-господарської діяльності підприємства та сталого розвитку в майбутньому. У даній статті було розглянуто значення фінансової стійкості в діяльності підприємств, також описані основні підходи до визначення фінансової стійкості, крім того, дана стаття містить у собі деякі рекомендації по зміцненню і моніторингу фінансового становища організації. У результаті проведеного аналізу були виявлені основні фактори, що впливають на дані категорії фінансового становища підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість, внутрішні та зовнішні чинники, підприємство, фінансовий ризик.

Ganin Victor
academician AES of Ukraine**Aliekpierov Ruslan**Kharkiv Institute of Trade and Economics of
Kyiv National University of Trade and Economics

ASSESSMENT OF THE MANAGEMENT SYSTEM OF THE FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE IN THE MODERN CONDITIONS OF MANAGEMENT

Summary. The activity of enterprises in market conditions, increasing competition, the emergence of crisis situations and the growing number of bankruptcies require the provision of traditional methods and techniques of crisis management. For the integrity of the economic system of the enterprise is important to make economic decisions regarding the management of income and expenses, movement of assets, capital and cash flows, management of capital structure and other aspects of its activities. Managing financial stability is one of the most important tasks for business in today's economic environment. In the modern economic literature, much attention is paid to the analysis and management of financial stability, but there is no single methodological approach to the interpretation of the essence of the concept of "financial stability". Under the financial stability of the enterprise is understood the property of the enterprise, which is reflected in the interaction of external and internal factors that affect the achievement of financial balance and ability not only to maintain the proper level for some time, but also to function and develop. Today, one of the main problems of enterprises is the lack of a holistic strategy aimed at ensuring the sustainability of financial and economic activities of the enterprise and sustainable development in the future. The financial problems faced by enterprises are largely identical in their economic essence, and therefore their solution is possible with the help of universal tools and standard measures that form the mechanism for managing the financial stability of the enterprise. This article discusses the importance of financial stability in the activities of enterprises, also describes the main approaches to determining financial stability, in addition, this article contains some recommendations for strengthening and controlling the financial condition of the organization. The enterprise management system is considered, which allows to determine the main and auxiliary goals that characterize the level of its financial stability. As a result of the analysis the main factors influencing these categories of a financial condition of the enterprise have been defined.

Keywords: financial stability, internal and external factors, enterprise, financial risk.

Постановка проблеми. Якщо дивитися з позиції довгострокової перспективи, стабільність фінансового стану є однією з найважливіших характеристик для функціонування підприємства в цілому, для подальшого розвитку ринкових відносин і успішного здійснення управління капіталом. У сучасних умовах фінансове становище багатьох підприємств є нестійким, це зумовлено як факторами внутрішнього середовища суб'єктів господарювання, так і особливо несприятливого зовнішнього. Не дивлячись на те що фінансова стійкість є важливим фактором, багато питань, пов'язаних з нею до сих

пір повністю не вирішені, вони потребують детальнішого розгляду, та вимагають проведення подальших наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління фінансовою стійкістю підприємств активно розглядаються у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як Г.В. Васильченко, В.В. Ковальова, І.О. Линник, М.Р. Лучко, Є.І. Масленнікова, О.Ю. Кононенко, Т.В. Щукіна та ін. У більшості досліджень управління фінансовою стійкістю характеризується як нове поняття, пов'язане із застосуванням прийомів і методів, що дають змогу відновити фінансо-

ву рівновагу та попередити банкрутство підприємств. На сучасному етапі розвитку економіки України, коли ситуація поступово стабілізується, виникає потреба створення такої моделі управління фінансовою стійкістю, яка активно сприятиме виходу підприємств з кризи, а у перспективі – перетворенню їх на ефективних суб'єктів господарювання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Важливою передумовою забезпечення фінансової безпеки підприємства є якісний фінансовий менеджмент, що являє собою систему, яка складається з комплексу дій, принципів, методів розробки та реалізації управлінських рішень. Ефективне фінансове управління дозволяє формувати ресурсний, виробничий, фінансовий, кадровий, технологічний, інноваційний потенціал та забезпечувати необхідний рівень кредитоспроможності підприємства і стабільний економічний розвиток в стратегічній перспективі. Отже, особливе значення в сучасних умовах повинно приділятися забезпеченню фінансової стійкості, що можливо за умов впровадження стратегічних підходів до управління підприємством. Актуальним напрямом стало функціонування суб'єктів господарювання є розробка дієвого механізму управління фінансовою стійкістю підприємства.

Метою даної роботи є дослідження та узагальнення наукових даних для виявлення заходів щодо підвищення фінансової стійкості підприємств.

Виклад основного матеріалу. У ринкових умовах для будь-якої організації важливо забезпечити надійність своєї діяльності, та ефективність використання власного капіталу. Інакше кажучи, кожна організація прагне щодо досягнення виживання на ринку. Основою міцного положення підприємства є його фінансова стійкість. Фінансова стійкість це стабільне перевищення доходів над витратами, завдяки якому досягається стабільний приплив грошових коштів. Це дозволяє підприємству забезпечити його як поточну так і довгострокову платоспроможність. У теперішніх умовах діяльності господарюючого суб'єкта завжди є предметом уваги учасників відносин господарювання, зацікавлених у результатах його функціонування. Тому питання управління фінансовою стійкістю завжди є актуальними і суттєвими для підприємства.

Перш за все, ступінь фінансової стійкості підприємства привертає увагу інвесторів і кредиторів. На основі цієї оцінки вони виносять рішення

про суми вкладень коштів до відповідного підприємства. Таким чином, якщо підприємство добре «тримається на плаву» тобто фінансово стійке, воно має кращі шанси в порівнянні з іншими підприємствами того ж профілю. Чим вище стійкість підприємства, тим більше воно підготовлено до різного роду негативно впливаючих факторів. Та навпаки, погана фінансова стійкість скоріш за все приведе до відсутності у підприємства коштів для розвитку виробництва, неплатоспроможності і, в кінцевому підсумку, до банкрутства.

Єдиний загально визнаний підхід до кількісного визначення фінансової стійкості і побудови відповідних алгоритмів оцінки відсутній. Однак, на думку А. Кононенко [3, с. 34], щодо методів вирішення цього завдання можливо виділити два основних підходи два щодо оцінки фінансової стійкості:

1. базується в основному на даних про джерела фінансування, тобто тільки на підставі даних пасиву балансу.

2. визначає зв'язок між активами і пасивами балансу, тобто простежує напрями використання джерел.

Другий метод, на наш погляд, є більш логічним і повним з економічної точки зору. І з усіх показників, що характеризують фінансову стійкість підприємства, виділяють показник фінансової стійкості такий, як залишок або нестачу джерел коштів для формування запасів або витрат. Для характеристики джерел формування запасів і витрат використовуються кілька показників:

- наявність власних оборотних коштів;
- наявність власних і довгострокових позикових коштів для формування запасів і витрат;
- загальна сума основних джерел формування запасів і витрат.

Таким чином, оцінка фінансової стійкості з точки зору взаємозв'язків між активом і пасивом балансу проводиться з використанням ряду основних фінансових показників (табл. 1).

На нашу думку, основна мета полягає у визначенні того, наскільки істотно буде змінюватися фінансовий стан підприємства у результаті дії внутрішніх та зовнішніх факторів, та формулюванні заходів, що так чи інакше дають змогу мінімізувати фінансові загрози, маневруючи своїми фінансовими можливостями.

З огляду на перераховане, під фінансовою стійкістю підприємства будемо розуміти його здатність зберігати або відновлювати початковий стан або покращувати цей стан під час змі-

Таблиця 1

Показники фінансової стійкості підприємств

Абсолютні	Відносні	Співвідношення
Чисті активи	Відносно власного капіталу	Абсолютна фінансова стійкість $Z < \text{ВОК}$
Розмір власного капіталу	Відносно пасиву балансу	Нормальна фінансова стійкість $\text{ВОК} < Z < \text{ВОК} + \text{КК} + \text{КЗ}$
Власний оборотний капітал	Відносно активу балансу	Нестійкий фінансовий стан $Z = \text{ВОК} + \text{КК} + \text{КЗ} + \text{Д}$
		Кризовий фінансовий стан $Z = \text{ВОК} + \text{КК} + \text{КЗ} + \text{Д}$

Джерело: розробка авторів [4, с. 231]

де МОЗ – запаси, ВОК – власний оборотний капітал, КК – короткострокові кредити і позики, КЗ – кредиторська заборгованість, Д – додаткові джерела, які послаблюють фінансову напруженість (тимчасово вільні власні кошти, залучені кошти, кредити банку на тимчасове поповнення оборотних коштів та інші позикові кошти).

ни зовнішніх чи внутрішніх факторів впливу на фінансові потоки. На наш погляд все це, визначення рівня фінансової стійкості підприємства повинні базуватися на розрахунку декількох показників, які оцінюють не лише фактичний рівень, але і фінансовий потенціал підприємства загалом, що дасть змогу розробити стратегічні напрями його подальшого розвитку. Науковець Бугас Н.В. [2, с. 27], також вважав що фінансова стійкість формується під впливом внутрішнього і зовнішнього середовища фірми, підприємства.

Серед зовнішніх факторів, які здійснюють найбільший вплив на фінансову стійкість вітчизняних підприємств, слід відзначити:

- політичні фактори (політична нестабільність, націоналізація майна, військові дії і т.п.), які впливають в основному на погіршення інвестиційного клімату і провокують відплив капіталу;
- законодавчі зміни, що здатні привести до кризової ситуації в діяльності підприємств через зміни в оподаткуванні та ліцензуванні, антимонопольного регулювання;
- ринкові фактори, зокрема характер попиту, конкурентне середовище і відносини з поставачальниками, що визначає ціни на продукцію, обсяги реалізації, ринкову частку.

Внутрішніми факторами, які найбільше впливають на фінансову стійкість підприємства, на нашу думку, є насамперед управлінські фактори, а саме:

- підходи до діяльності підприємства;
- рівень інформаційних потоків на підприємстві;
- стан моніторингу зовнішнього середовища;
- ступінь раціональності витрат коштів підприємства на особисті потреби власника.

Аналіз лонгitudних наукових досліджень, присвячених даній сфері управлінської діяльності підприємства, дозволив визначити, що управління фінансовою стійкістю може бути розглянуто з позицій різних підходів: процесного, структурного, системного. Так, при аналізі системи управління фінансовою стійкістю, як процесу, ми виділили такі етапи:

- планування фінансової стійкості;
- організація оперативного управління фінансовою стійкістю;
- аналіз фінансової ситуації на підприємстві з метою розробки та реалізації управлінських рішень;
- прийняття управлінських рішень щодо підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю на підприємстві, за умов зростаючої мотивації місцевих бюджетів.

Структурний підхід має на увазі, що ефективність управління фінансовою стійкістю залежить від ситуації, на підприємстві працездатної організаційної структури управління з чітким розмежуванням між структурними підрозділами

функцій і повноважень, а також наділяє дані підрозділи відповідальністю за прийняті рішення.

З точки зору авторів даної статті, управління фінансовою стійкістю на підприємстві найбільш доцільно розглядати під кутом системного підходу. З огляду цього підходу встановлюються зони відповідальності за процеси, які є обов'язковими:

- стратегічна, що забезпечує довгострокову фінансову рівновагу за рахунок створення передумов для зростання своєї ринкової вартості;
- тактична, що дає змогу підтримувати фінансову рівновагу в середньостроковому періоді за рахунок створення передумов щодо виявлення можливих причин її втрати і розроблення захисних заходів стосовно відновлення фінансової стійкості;
- оперативна, що забезпечує короткострокову фінансову рівновагу за рахунок здійснення платежів за зобов'язаннями з тим, щоб попередити виникнення банкрутства підприємства та створити умови безпечного розвитку.

Все це дасть змогу своєчасно виявляти сторони фінансових труднощів і розробляти певні заходи, які стосуються підвищення фінансової стійкості підприємства. Також слід виділити основоположні принципи, на основі яких повинні бути прийняті фінансові рішення в галузі управління фінансовою стійкістю на основі системного підходу:

- різноманіття фінансового забезпечення підприємства. Комбінація капіталу за обсягами і джерелами фінансування динамічна і з часом змінюється під впливом появи у економічних суб'єктів нових інвестиційних потреб;
- збалансованості результатів (за термінами розміщення та залучення фінансових ресурсів);
- варіантності ключових факторів, які впливають на фінансову стійкість підприємства.
- інтеграції оцінки результатів впливу внутрішніх та зовнішніх чинників.

Висновки. Таким чином, фінансова стійкість – це комплексне поняття, яке знаходиться під впливом різних фінансово-економічних процесів. Комплекс положень і критеріїв з управління фінансовою стійкістю підприємства дозволить забезпечити:

- по-перше, комплексну оцінку фінансової стійкості організації, яка полягає у взаємозв'язку і єдності ряду ключових показників, характеризують діяльність підприємства;
- по-друге, планування діяльності організації з урахуванням досягнутих результатів, а також визначення кількісних критеріїв щодо прогнозування рівня його стабільного фінансового розвитку;
- по-третє, аналіз причинно-наслідкових зв'язків між показниками, вимірюють фінансові результати діяльності та виробничими факторами, які призводять до даних результатів. У подальших дослідженнях доцільно апробація розробленої методики на прикладі конкретного суб'єкта господарювання та її втілення.

Список літератури:

1. Слєцьких С.Я. Послідовність етапів процесу управління розвитком промислового підприємства з позицій забезпечення його фінансової стійкості. *Науковий огляд*. 2014. Т. 8, № 9. С. 41–57.
2. Бугас Н.В. Фінансова стійкість підприємств як передумова їх ефективного функціонування. *Економіка*. 2016. № 6. С. 27–31.
3. Кононенко О.С. Аналіз фінансової звітності. Харків : Фактор, 2013. С. 33–45.
4. Гурова К.Д., Ганін В.І. Економічний аналіз: методологія, методика, організація, практикум. Харків, 2019. С. 220–236.

5. Масленніков Є.І. Методологічні та практичні засади дослідження системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства : монографія. Одеса : Прес-кур'єр, 2016. 316 с.
6. Єндовицький Д.О., Єндовицька А.В. Системний підхід до аналізу фінансової стійкості комерційної організації. *Економічний аналіз: теорія і практика*. 2015. № 5. С. 7–13.

References:

1. Yeletskyh S.Y. (2014). Poslidovnist etapiv procesu upravlinnya rozvytkom promyslovogo pidpnyemstva z pozycyi zabezpechennya yogo finansovoyi stiykosti [Sequence of stages of the process of managing the development of an industrial enterprise from the standpoint of ensuring its financial stability]. *Naukovyi oglyad*, no. 9, pp. 41–57.
2. Bugas N.V. (2016). Finansova stijkist pidpnyemstv yak peredumova yih efektyvnogo funkcionuvannya [Financial stability of enterprises as a prerequisite for their effective functioning]. *Ekonomika*, no. 8, pp. 27–31.
3. Kononenko O.C. (2013). Analiz finansovoyi zvitnosti [Analysis of financial reporting]. Kharkov: Faktor, pp. 33–45.
4. Gurova K.D., Ganin V.I. (2019). Ekonomichniy analiz: metodologiya, metodika, organizaciya, praktikum [Economic analysis: methodology, techniques, organization, workshop]. Kharkov, pp. 220–236.
5. Maslennikov Y.I. (2016). Metodologichni ta praktychni zasady doslidzhennya systemy upravlinnya finansovoyu stijkistyu promyslovogo pidpnyemstva: monografiya [Methodological and practical principles of research of the management system of financial stability of an industrial enterprise: monograph]. Odessa: Pres-kuryer, pp. 316.
6. Yendovycky D.O. (2015). Systemnyi pidhid do analizu finansovoyi stiykosti komerciynoi organizaciyi. *Ekonomichniy analiz: teoriya i praktyka*, no. 5, pp. 7–13.